

بسم الله الرحمن الرحيم

شیوه همسر داری حضرت زهرا (سلام الله علیها)

معصومه ابراهیم زاده بزی^۱

چکیده

در روایات آمده است که پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم)، فاطمه (سلام الله علیها) را برترین زن در دو عالم معرفی کرده است و در بیان شخصیت و جایگاه معنوی فاطمه (سلام الله علیها) ایشان را سرور زنان جهان و پاره تن خویش معرفی کرده است و از نگاه امام خمینی حضرت زهرا سلام الله علیها افتخار خاندان و حی است و همچون خورشید بر تارک اسلام می درخشد و تاکنون هیچ کسی از عهده شناخت و معرفی ایشان بر نیامده است و فاطمه زهرا (سلام الله علیها) الگو برای تمام انسان ها است یکی از وظایف شیعیان اسوه و مقتدا قرار دادن حضرت زهرا (سلام الله علیها) و پیروی از ایشان در اعمال و رفتار است همسر داری حضرت زهرا (سلام الله علیها) با حضرت علی (علیه السلام) در عالی ترین مرحله بوده است. پژوهش حاضر به روش توصیفی تحلیلی و با مراجعه به منابع کتابخانه ای، و با هدف معرفی شیوه همسر داری حضرت زهرا (سلام الله علیها) انجام گرفته است

کلیدواژه: فاطمه (سلام الله علیها) - همسر داری - رضایت همسر - محبت - اطاعت.

^۱ طلبه سطح دو، مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله علیها)، گنبد کاووس.

فاطمه (سلام الله علیها) مشهور به فاطمه زهرا، دختر پیامبر اسلام (صلی الله علیه و اله و سلم) و خدیجه کبری (سلام الله علیها) و همسر امام علی (علیه السلام) است. او یکی از پنج تن آل عبا است که شیعیان دوازده امامی آنها را معصوم می دانند. امام دوم و سوم شیعیان، زینب (سلام الله علیها) و ام کلثوم از فرزندان او هستند. زهرا بتول، سیدت نساء العالمین (برترین زن در دو عالم) از القاب و ی و ام ابیها (مادر پدرش) کنیه مشهور او است. در روایات آمده است که پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم) فاطمه (سلام الله علیها) را برترین زن در دو عالم معرفی کرده است و خشم خشنودی او را خشم و خشنودی خداوند دانسته است. فاطمه (سلام الله علیها) در سال دوم هجرت با امام علی (علیه السلام) ازدواج کرده انجام فعالیت های اجتماعی و همراهی با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و اله و سلم) در برخی از جنگ ها از جمله فتح مکه از جمله کارهای او بعد از هجرت بود. پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم) در بیان عظمت شخصیت و جایگاه معنوی فاطمه (علیه السلام) ایشان را سرور زنان جهان و پاره تن خویش معرفی و تاکید کرده، هر آنچه فاطمه را ناراحت کند، آزرده و به خشم آورده است. از نگاه امام خمینی حضرت زهرا (علیه السلام) افتخار خاندان و حی است و همچون خورشید بر تارک اسلام می درخشد و تاکنون هیچ کسی از عهده شناخت و معرفی ایشان برنیامده است.

فاطمه زهرا (سلام الله علیها) الگو برای تمام انسان ها است. یکی از وظایف شیعیان اسوه و مقتدا قرار دادن حضرت زهرا و پیروی از ایشان در اعمال و رفتار است.

در خطبه دیگری، حضرت زهرا (سلام الله علیها) زبان به مدح و ستایش امیرالمؤمنین می گشاید و مقام و منزلت امیرالمؤمنین و عمق معرفت و بصیرت و شناخت خود را به امام معصوم نشان می دهد. حضرت زهرا (سلام الله علیها) را حجت به امامان معرفی نموده است (نحن حجه الله علی خلق، و فاطمه حجه علینا) ما حجت خدا بر مخلوقات هستیم و حضرت فاطمه (سلام الله علیها) حجت خدا بر خود ماست. در روایتی که در کتاب الغیبه شیخ طوسی (رحمة الله علیه) آمده به الگو و اسوه بودن حضرت زهرا (سلام الله علیها) به خوبی تصریح شده است امام مهدی (علیه السلام) در توقیع شریفی می فرمایند: و فی ابنت رسول الله (صلی الله علیه و اله و سلم) اسوه حسنه: دختر رسول خدا الگو مناسب برای من است.

حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) الگوی کامل یک زن مسلمان است و ازدواج او با حضرت علی هدفی عمیق در جهت رسیدن به کمال در تمام ابعاد زندگی بوده است. در این مقاله سعی دارد به گوشه‌هایی از سیره حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) در امر همسررداری پرداخته و به جلوه‌های تربیتی این بعد از زندگی ایشان اشاره نماید.

خانواده از دیدگاه حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها)

: مرضیه نصرتی (نشریه بانوان شیعه). شماره ۲۴ حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) که الگویی برجسته یک زن و مادر موفق است خانواده‌ای را سالم می‌داند که پایه‌های آن را عبودیت، عدالت، ایثار، محبت، سازگاری، شناخت نقش‌ها، تشریک‌مساعی و جلب رضایت همسر همراه با تربیت فرزندان و با رویکردی خدا محور را نه تشکیل دهد. آن حضرت به نقش مؤثر زن در خانه اشاره دارد و حجاب را ارزش و موجب حفظ بقای خانواده می‌داند.

اخلاق همسررداری بالگو برداری از سبک زندگی حضرت فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها)

نویسنده: محمد حجتی - ریحانه سبحانی با توجه به اینکه خوشبختی انسان در گرو اخلاق است و آنچه از زشتی‌ها و پلیدی‌ها در جامعه می‌بینیم حاصل رذالت‌های اخلاقی است، بنابراین، بایستی تمام پسران و دختران با یک سری از اخلاق و آداب همسررداری آشنایی داشته باشند تا بتوانند به زندگی آرمانی خود برسند. آرامش خاطر و آسایش روانی همسران زمانی به شایستگی فراهم می‌گردد. رابطه خوشایندی و آرامش‌بخش زن‌ها شوهرها مناسب‌ترین بستر رشد و شکوفایی و تعالی شخصیت آنها را فراهم می‌کند.

نویسندگان: فاطمه علایی - رحمانی - فرشته معتمد - لنگرودی - نگار دین‌پژوه (نشریه مطالعات در دانشگاه اسلامی) دوره ۲۷ شماره ۹۶ امروزه مشکلات اقتصادی و تحریم‌های اعمال شده نسبت به جوامع اسلامی شکاف عمیق اقتصادی را میان جوامع به‌ویژه در نهاد خانواده ایجاد کرده است از سوی، دیگر برنامه جامع و سعادت‌مندانه زندگی را می‌توان از قرآن کریم و گفتار و سیره معصومان (علیه‌السلام) در یافت کرد توجه به سیره حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) از منظر اقتصادی نقش اساسی در بهبود روابط اقتصادی در نهاد خانواده‌ها دارد چرا که ایشان به عنوان زن در خانواده در سازماندهی و مدیریت اقتصادی بهترین نقشی را ایفا

می‌کند. در سیره عملی حضرت نقش منابع غیرمادی از منابع مادی برجسته‌تر است و ساده‌زیستی و ارائه الگوی همان با سایر مردم عصر خویش در زندگی ایشان فراوان مشاهده می‌شود که سعی دارد به گوشه‌هایی از سیره حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) در امر همسرداری پرداخته و به جلوه‌های تربیتی این بعد از زندگی ایشان اشاره نماید.

پژوهش حاضر در صدد پاسخ به این پرسش است که شیوه همسرداری حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها چگونه بوده است.

تزویج آسمانی

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: من مثل شما بشری هستم که در میان شما ازدواج می‌کنم، و به شما تزویج می‌کنم به جز فاطمه که تزویج او از آسمان (از طرف خدا) نازل شده است.

همچنین پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: «ملکی نزد من آمد و گفت: یا رسول الله، خداوند تبارک و تعالی به تو سلام می‌رساند و می‌گوید: من فاطمه دختری را در ملا اعلی به علی تزویج کردم، تو نیز در زمین او را به علی تزویج کن.» (ب 1386: 22)

امام صادق (علیه السلام) می‌فرمایند: «اگر خداوند علی ابن ابی طالب را نمی‌آفرید، فاطمه را همتایی برای همسری نبود» (ناصری: 107/ ح 22)

آغاز زندگی مشترک حضرت علی و زهرا (سلام الله علیها)

زندگانی مشترک علی و فاطمه آغاز شد. محیط زندگانی آنان از برجستگی و امتیازی خاص برخوردار است. (جعفری 1375: 71) هر دو معصوم بودند و در زندگی مشترک هیچ لغزشی از آنان دیده نشده است و زندگی این دو معصوم بزرگترین اسوه ای است که در این زمینه ارائه می‌شود. همه باید از زندگی اینان الهام گیرند و به اینان تاسی جویند. همراهی و همدلی با شوهر در طول زندگی مشترک، حقیقت روشنی است که در زندگی حضرت زهرا و امام علی دیده می‌شود.

در میان حضرت علی و حضرت فاطمه، محبت، عشق و علاقه فوق العاده ای حاکم بود، که در فراق فاطمه، علی به حالت غشوه می افتد و صبر و توانش به ناتوانی و کم صبری تبدیل می گردد و فاطمه نیز هرگز علی و یاری علی را فراموش نمی کند.

حضرت زهرا (سلام الله علیها) به پیامبر گفت: «تا زنده ام مطیع علی خواهم بود.» او در زمانی همسر امام علی بود که فقر و نداری بر جانیشان چنگ افکنده بود ولی در طول این زندگی هرگز زهرا گلایه ای نداشت و بارها رضایت و خوشنودی خویش را ابراز کرد. (حسینیان قمی: 68-65)

حضرت زهرا زنی بود که بر اساس تعالیم قرآن همه دستورات عملی و شیوه ها را در استحکام پیوند مشترک با همسر به طور دقیق به تبعیت در می آورد. و احساسات و عواطف شوهرش را گرمی می داشت و به او محبت می ورزید و حضرت علی نیز به زهرای مرضیه عشق می ورزید. (اسحاقی 1394: 218)

خانه داری فاطمه (سلام الله علیها)

حضرت فاطمه (سلام الله علیها) هرچند در سنین جوانی به خانه علی انتقال یافت و با مشکلات فراوان اقتصادی مواجه شد و در یک خانه محقر استیجاری منزل گزید و دسترسی به امکانات زندگی پیدا نکرد. ولی با مدیریت صحیح خانه داری کرد و بدین وسیله عشق و علاقه علی را به خود جذب کرد و تمام آن کمبودها را با صفای درونی جبران نمود و بچه های بی نظیری به جامعه تحویل داد. (بابازاده 1376: 77)

زندگی فاطمه الزهرا در کنار همسرش قرین و غریق زیبایی و نورانیت بود زیرا صدیقه طاهره در جویّ زندگی می کرد که آن جوّ را قداست و نزاهت و طراوت احاطه کرده بود و آن خانه ارزشمند را عظمت زهد در عین سادگی و بی پیرایگی زندگی در برگرفته بود و از سوئی دیگر و برتر از تمام آنچه یاد شد آنکه همسر مهربان و وفادارش علی (علیه السلام) در امور دین و دنیا همراه و یار و یاور وی بود. زندگانی زناشوئی، آن هنگام که هماهنگی کامل در اندیشه و تفکر و نحوه نگرش به اهداف زندگی باشد؛ چه لذت بخش خواهد بود. هماهنگی کامل از دو سوی، هم شوی و هم زن. (قزوینی 1365: 181)

بازویش وارد آمد که با غلاف شمشیر دشمن بود و بر اثر این ماجرا و صدمه به بستر افتاد و به شهادت رسید.
(اسحاقی: 143-144)

عدم تحمیل خواسته ها بر همسرش علی

فاطمه (سلام الله علیها) با وجود سختی و مشقت و فقر مادی که به علت و وضعیت خاص مسلمانان و نیز انتساب او و خانواده اش به پیامبر بر زندگی اش حاکم بود، هیچ گاه خواسته ای را بر همسرش تحمیل نکرد و روزگار را با ایثار نسبت به به همسر و فرزندان خود می گذراند.

امام باقر (علیه السلام) فرموده اند: «فاطمه (سلام الله علیها) برای علی (علیه السلام) تعهد کرد که کارهای خانه و خمیر کردن و نان پختن و روفتن منزل را انجام دهد و همسرش علی برای او متعهد شد که کارهای بیرون از منزل مثل هیزم آوردن و تهیه غذا را انجام دهد.» (شورای نویسندگان در راه حق 1363: 25-24)

صبح روزی امام علی به حضرت زهرا (سلام الله علیها) فرمود: «آیا غذایی داری تا رفع گرسنگی کنم؟» حضرت زهرا پاسخ داد: «نه، به خدا سوگند دو روز است که در خانه غذای کافی نداریم، آنچه بود به شما و فرزندانم دادم و خود از آن غذای اندک استفاده نکردم.» امام با تا سف فرمود: «چرا مرا آگاه نکردی تا غذایی تهیه کنم؟» حضرت زهرا فرمود: «ای ابالحسن! من از پروردگار خود شرم می کنم که چیزی بخواهم که تو بر انجام آن ناتوان باشی» (جویناری: 90)

از این حدیث در سهای زیادی می گیریم، از جمله اینکه فاطمه خود و فرزندان گرسنگی کشیده و غذا را به علی خورانده است، و این حرکت تعجب آمیز، ایثار و عشق و علاقه شدید زهرا به آن حضرت را می رساند، هرچند ممکن است نسبت به بچه های کوچک نیز غذا و طعامی غیر از آن داده باشد. (بابازاده: تحلیل سیره فاطمه الزهرا 1380 : 86)

نقش فاطمه در ولایت همسرش علی (علیه السلام)

در حرکت های سیاسی آن بانوی نمونه ملاحظه می کنیم که آن بزرگوار، با تمام توان در برابر دسیسه های شیطانی منافقین ایستادگی نموده و با شیوه های مختلف از حریم ولایت دفاع نموده است، تا جایی که

با بذل جان و سیاست بی نظیر، دل ها را متوجه مولی ساخت. فاطمه (سلام الله علیها) بارها در خطبه های خود به طور صریح از ولایت به حق امیرالمومنین که از جانب خدا، پیامبر اسلام در اختیار وی قرار داده، سخن به میان آورده و مسیر صحیح خلافت علوی را ترسیم نموده و سپس به ستمهای وارده از سوی حکومت غاصبین پرداخته است.

امام صادق می فرمایند: «چون وفات فاطمه نزدیک شد، شروع به گریه کرد.» امیرالمومنین به او گفت: «ای سرور من! چرا گریه می کنی؟» فاطمه (سلام الله علیها) عرض کرد: «برای مظلومیت تو گریه می کنم. علی (علیه السلام) فرمودند: تو گریه نکن، این مساله در واقع برای من مهم نیست.»

فاطمه (سلام الله علیها) فقط در اینجا گریه نکرد، بلکه چون علی را برای بیعت به مسجد کشاندند، هرچند فاطمه در آن حال م صدوم و م ضروب و مجروح بود ولی باز آن حضرت در یاری هم سرش به مسجد آمد و خطاب به ظالمین فرمود: «وای بر شما! چه حرکت ظالمانه و نابخردانه ای انجام می دهید، سوگند به خدا اگر کوچکترین جسارتی به علی انجام دهید، موهای خود را پریشان نموده و از خدایم می خواهم که عذابش را برای شما نازل کند». در حالی که او پیراهن پیامبر را بر سر گرفته بود. آثار عذاب و قهر الهی ظاهر شد ولی امیرالمومنین فاطمه را از نفرین کردن قوم ممانعت کرد.

این قضایای عملی نشان می دهد که فاطمه تا چه میزانی عشق به هم سرش علی را داشته و برای ولایت و خلافت او جان فشانی می کرده. (همان: 224-219)

فاطمه (سلام الله علیها) بهترین همسر

زهرای عزیز از مسئولیت سنگین و حساس خودش خبر داشت و از حدود تأثیر و نفوذ زن در روحیه شوهر کاملاً مطلع بود. می دانست که زن دارای چنان نفوذ و قدرتی است که به هر طرف خواست شوهرش را می برد. می دانست که ترقی و عقب ماندگی و سعادت و بدبختی مرد تا حد زیادی، به روحیات و چگونگی رفتار زن بستگی دارد. خبر داشت که خانه به منزله سنگر و آسایشگاه مرد است و وقتی از میدان مبارزات زندگی و برخورد با حوادث و مشکلات دنیای خارج خسته شد به آنجا پناه می برد تا تجدید نیرو کند و

خودش را برای کار و انجام وظیفه آماده نماید و ریاست این آسایشگاه مهم به عهده زن واگذار شده است. به همین جهت اسلام شوهرداری را در ردیف جهاد قرار داده است.

فاطمه (سلام الله علیها)، همیشه شوهرش را تحسین و تشویق می کرد و فداکاری ها و شجاعت هایش را می ستود و بدینوسیله دلش را گرم و برای جنگ آینده آماده اش می نمود. بوسیله نواز شهای بی شائبه، تن خسته و جراحات بدنش را تسکین می داد. علی (علیه السلام) می فرماید: «وقتی به خانه می آمدم و به زهرا (سلام الله علیها) نگاه می کردم تمام غم و غصه هایم بر طرف می شد.» (مناقب خوارزمی: 256)

فاطمه (سلام الله علیها) هرگز بدون اجازه علی (علیه السلام) از خانه خارج نشد. هیچگاه او را غضبناک نکرد. زیرا می دانست که اسلام می گوید: «هر زنی که شوهرش را غضبناک کند خدا نماز و روزه اش را قبول نمی کند تا این که شوهرش را رضی شود.» امام باقر (علیه السلام) نیز می فرمایند: «برای زن هیچ شفاعتی به اندازه رضایت شوهر مفید و ثمربخش نیست.» (بابازاده: 89-88)

نتیجه گیری:

زن، بزرگترین موفقیت و ارزش این است که در شئون گوناگون زندگی، خشنودی همسرش را به دست آورد و از هر گونه عملی که موجب ناراحتی شوهر می گردد پرهیز نماید. شخصیت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) الگویی کامل برای انسان ها و مخصوصاً خانم ها است. کرامت و سجایای اخلاقی ایشان در همسرداری و تربیت فرزندان و موارد بسیار دیگر به اندازه ای مثال زدنی است که مسلمانان ایشان را به عنوان اسوه و الگویی کامل می دانند.

پژوهش حاضر شیوه همسرداری حضرت زهرا (سلام الله علیها) را بررسی کرده و در پایان بدین موارد رسیده است:

1. آراستگی در محیط خانه

2. اظهار محبت به همسر

3. اطاعت از همسر

4. سکوت و صداقت در زندگی

5. تقسیم کار در خانه

و ...

منابع

- 1) اسحاقی، سید حسین، (1394)، سبک زندگی فاطمی، ج 1، 2، قم، مرکز نشر هاجر.
- 2) ب، نرجس، (1386) اما دخترم فاطمه، چاپ چهارم، قم، انتشارات دلیل ما.
- 3) بابازاده، علی اکبر، (1376)، تحلیل سیره فاطمه الزهرا، چاپ دوم، قم، انتشارات انصاریان.
- 4) جویباری، محمد، (1375)، شکوفه عصمت فاطمه (سلام الله علیها)، چاپ اول، قم، موسسه انتشاراتی نبوی، 1375.
- 5) جباری، محمدرضا، (1392)، سیره اخلاقی و سبک زندگی حضرت زهرا، چاپ دوم، قم، دفتر نشر معارف.
- 6) حسینیان قمی، مهدی، (1378)، فاطمه الزهرا در آیینه تاریخ، چاپ اول، قم، موسسه طلعه منطق.
- 7) شورای نویسندگان در راه حق، (1363)، بانوی بانوان حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها)، قم، انتشارات موسسه ی در راه حق.
- 8) شهرامی، بیژن، (1385)، سفیر صبح- نگاهی نو به زندگی حضرت زهرا (سلام الله علیها)، قم، نسیم حیات.
- 9) قزوینی، سید محمد کاظم، (1365)، فاطمه زهرا از ولادت تا شهادت، مترجم: حسین فریدونی، چاپ سوم، تهران، دفتر نشر کوکب.
- 10) لقمانی، احمد، (1382)، روش ها و بینش های حضرت زهرا درباره یک زندگی زیبا، قم، انتشارات بهشت برین.

11) محمدی ری شهری، محمد، (1394)، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، مترجم: حمیدرضا

شیخی، قم، پژوهشکده علوم و معارف حدیث.

12) مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، (1111ق)، بحارالانوار، ج43، قم، دارالثقلین.